

Тарасенко Ірина Олексіївна
доктор економічних наук, професор
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В ПРИРОДООХОРОННІЙ СФЕРІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Питання фінансування природоохоронних проектів та залучення додаткових джерел для відновлення екологічної ситуації після руйнувань, завданих військовою агресією з боку РФ, доцільно віднести до ключових завдань розвитку України в повоєнному періоді. Наслідки для довкілля через руйнування та ушкодження критичної інфраструктури країни, екологічно небезпечних підприємств, є чинниками, які підвищили рівень природних і техногенних загроз. До таких наслідків слід віднести [1]: «...проблеми поводження з відходами, небезпечними хімічними речовинами та об'єктами, погіршення стану водних ресурсів та водопостачання, забруднення ґрунтів, порушення ландшафтів, природоохоронних об'єктів та територій». Крім того, зростає загроза погіршення радіаційного фону внаслідок агресивних дій і перебування російських військ в районі Чорнобильської та Запорізької АЕС, що має ознаки ядерного тероризму і є порушенням вимог ядерної та радіаційної безпеки; хімічного забруднення внаслідок як потрапляння снарядів по підприємствах хімічної промисловості, так і використання боєприпасів з білим фосфором, розливів палива, забруднення від знищення військової техніки та озброєння, розірваних авіабомб та ракет». Значної шкоди через російську агресію зазнали заповідники та екосистеми України, які опинилися в зоні бойових дій, водні ресурси країни через пошкодження систем водопостачання та водовідведення, екосистеми Чорного та Азовського морів. Зазначені руйнування та збитки екологічного характеру можуть бути кваліфіковані як прояви екоциду [2].

Програми збереження довкілля в Україні визнано основними пріоритетами розвитку, що відповідає обраному курсу на інтеграцію

до ЄС. Проте, незважаючи на позитивну динаміку витрат на охорону довкілля, які здійснювала українська держава у довоєнному періоді (табл. 1), їх обсяг не можна вважати достатнім для забезпечення сталого розвитку України, реформування усіх сфер життєдіяльності та запровадження принципів екологічно відповідального господарювання [3–5].

Таблиця 1

Основні показники, що характеризують природоохоронну діяльність в Україні

Показники	Роки					
	2000	2010	2013	2014	2015	2016
Сукупні витрати на охорону навколишнього середовища, млн. грн.,	3224,3	13128,1	20377,9	21925,6	24591,1	32488,7
в тому числі: капітальні інвестиції	605,9	2761,5	6038,8	7959,9	7675,6	13390,5
з них на капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	233,3	498,00	662,1	640,8	484,9	612,6
поточні витрати	2618,4	10366,6	14339,1	13965,7	16915,5	19098,2

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Сукупні витрати на охорону навколишнього середовища, млн. грн.,	31492,0	34392,3	43735,8	41332,2
в тому числі: капітальні інвестиції	11025,6	10074,3	16255,7	13239,6
з них на капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	1142,6	1214,5	1463, 3	1691,2
поточні витрати	20466,4	24318,0	27480,1	28092,6

Джерело: узагальнено за даними [6–8]

Як свідчать дані табл. 1 в досліджуваному періоді спостерігалось щорічне збільшення таких показників витрат на охорону навколишнього середовища як капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення та поточні витрати.

Зважаючи на масштаби заподіяної довкіллю України шкоди внаслідок військової агресії з боку РФ, яку наразі ще не можливо оцінити, стає очевидною необхідність консолідації можливостей як в середині держави, залучаючи інвестиційні ресурси українських

і зарубіжних інвесторів, так і міжнародних фондів. З огляду на це, пошук сучасних механізмів залучення ресурсів від різних джерел та розвиток системи фінансування екологічних програм відповідно до вимог сучасності — є тими чинниками, які дозволять вирішити більшість існуючих в даній сфері проблем. Серед таких механізмів найбільш ефективним слід вважати державно-приватне партнерство (далі — ДПП).

Відповідно до Закону України [9] «Державно-приватне партнерство — це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом». Даним Законом визначено також основні ознаки, принципи та форми реалізації ДПП в Україні.

Доцільність застосування державно-приватного партнерства як форми, що створює інституціональне підґрунтя для держави та територіальних громад з метою залучення інвестицій у розширене відтворення природно-ресурсного потенціалу та модернізацію об'єктів природоохоронної та природно-господарської інфраструктури, Голян В. обґрунтовує недостатністю державних фінансових ресурсів для повноцінного інвестиційного забезпечення процесів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення об'єктів природоохоронної та природничо-ресурсної інфраструктури [10, с. 4–5]. Автори праці [11, с. 323] розглядають державно-приватне партнерство як альтернативу приватизації природних ресурсів державної і комунальної власності завдяки можливості об'єднання переваг державного і приватного секторів.

Аналіз міжнародного досвіду реалізації механізму ДПП свідчить про високу ефективність та доцільність залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів під час реалізації складних масштабних проєктів у різних галузях [12]. Про високий рівень ефективності ДПП свідчить практичний досвід багатьох країн світу, узагальнений в [13], в яких такі проєкти мають специфічні сфери застосування: у США переважають проєкти ДПП в галузі природоохоронної діяльності та життєзабезпечення сільських громад; в Канаді — у сферах енергетики, транспорту, захисту довкілля, водопостачання та водовідведення, рекреації, інформаційних технологій,

значно менше в охороні здоров'я, освіті; у Греції та Ірландії — в транспортній сфері; в Австралії — у сфері транспорту і систем життєзабезпечення міст; у Нідерландах — в громадській житловій сфері та в системах життєзабезпечення міст; в Іспанії — в галузі платних автомобільних доріг та системах міського життєзабезпечення; у Польщі — у сферах спорту, муніципальної інфраструктури, водопостачання та водовідведення, охорони здоров'я та освіти; у Франції — у сфері автомобільних доріг, комунального господарства, енергетики; у Великобританії — у будівництві таких об'єктів як лікарні, школи, автомобільні дороги, оборонні об'єкти, тюрми. В Україні станом на 31.01.2022 року за даними Міністерства економіки України на умовах ДПП було укладено 193 договори, з яких лише окремі стосувалися збору, очищення та розподілення води (Закарпатська, Київська, Львівська та Миколаївська області) та поводження з відходами, крім збирання та перевезення (Дніпропетровська, Запорізька і Хмельницька області). При цьому більшу частину договорів станом на 01.01.2022 року було віднесено до категорії тих, що не реалізуються або термін яких закінчився. Така ситуація в довоєнному періоді не може бути визнана як задовільна, а зважаючи на завдану довікілью України шкоду внаслідок бойових дій на ряді територій, спричинених військовою агресією з боку РФ, потребує особливої уваги як з боку держави, так і з боку приватного сектора [14]. Для ефективної реалізації проєктів ДПП в різних сферах в країнах ОЕСР створено спеціальні структури — центри (ради, асоціації, цільові групи, секретаріати, інститути) [15, с. 51–53]. Проте, незалежно від форми таких структур, їх основним завданням повинно стати об'єднання зусиль державного, приватного, а також академічного секторів з метою об'єднання ресурсного потенціалу, досягнень НТП та наукових здобутків для забезпечення високого рівня ефективності в процесі реалізації важливих для України, окремих регіонів та територіальних громад природоохоронних проєктів.

Підводячи підсумок проведеному аналізу, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку перед українською державою постало завдання забезпечення інтегрованого підходу до сталого розвитку довікілья, коли вирішення екологічних проблем є, з одного боку, завданням, а з іншого — інструментом більш справедливого розподілу суспільного багатства, що згодом буде впливати на технологічну перебудову економіки та забезпечення сталого розвитку країни в післявоєнному періоді.

Література

1. Іванюта С. Про наслідки широкомасштабної збройної агресії для екологічної безпеки України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/ecosafety-war-22-2.pdf>
2. Екоцид: наслідки і ціна російської агресії (rayon.in.ua). URL: <https://eco.rayon.in.ua/topics/506221-ekotsid-naslidki-i-tsina-rosiyskoi-agresii>
3. Проект Концепції переходу України до сталого розвитку (№ 5749 від 02.07.2004). URL: <http://gska2.rada.gov.ua>
4. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року (Проект 2017 року). URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
5. Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України (Проект ПРООН). Офіційний сайт UNDP Україна. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>
6. Статистичний збірник «Довкілля України за 2018 рік»: за ред. О. М. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2020 р.).
7. Статистичний збірник «Довкілля України за 2017 рік»: за ред. О. М. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2020 р.).
8. Статистичний збірник «Довкілля України за 2019 рік»: за ред. О. М. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.02.2021 р.).
9. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-vi#Text>
10. Голян В. Державно-приватне партнерство як базова інституціональна передумова капіталізації природних ресурсів в умовах децентралізації. Економіст. 2015. № 9. С. 4–7.
11. Мішеніна Н. В., Ярова І. Є., Мішеніна Г. А. Розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сфері природогосподарювання в умовах децентралізації. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2017. № 1. С. 319–329. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65277/1/Mishenina_Yarova_Mishenina_MMI_2017_1.pdf; jsessionid=DF5B4E61C12E0248CB3A36BCAFE4A7B2
12. Зуєва Ю. Закордонні кейси з ДПП. Юридична газета online. 2020. № 1 (707). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatnepartnerstvo/zakordonni-keysi-z-dpp-porivnyalniy-analiz.html>
13. Александрова М. М., Довгалюк В. В. Державно-приватне партнерство в соціальній сфері. Електронне видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/8_2019/25.pdf

14. Міністерство економіки України. Проекти державно-приватного партнерства. Стан здійснення ДПП в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

15. Слободянюк Н. О. Зарубіжний досвід стратегічного державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 13. С. 49–53. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2016/9.pdf